

Nr 454.

Av herr **Pehrsson** i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 222, med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m.

Med anledning av i Kungl. Maj:ts proposition nr 222 gjorda förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m. hemställa vi om vissa ändringar i berörda lagförslag.

Kungl. kammarkollegium framhåller i sitt utlåtande över arrendesakkunnigas betänkande, att anordningar på andra områden av den större förvaltningsfrågan kunna tänkas vara av ingripande betydelse för arrendefrågans lösning vare sig enligt arrendesakkunnigas förslag eller efter helt nya linjer.

Av den nuvarande löneregleringsperioden är för de tidigast reglerade pastoraten redan mer än halva tiden förlupen. Förarbetena till 1910 års lagstiftning krävde en tid av ej mindre än 13 år. Ny lönereglering måste snart tagas under utredning.

Det synes, som om den yttersta varsamhet under sådana förhållanden vore tillrådlig, så att endast sådana partiella förbättringar vidtagas, som av vunnit erfarenhet påkallas och som göra systemet enklare och billigare men som icke äro av så genomgripande natur, att de skulle stå hindrande i vägen för hela frågans lösning i ett sammanhang.

Kungl. kammarkollegium säger, att sakkunnigas förslag, som i all huvudsak följes i kungl. propositionen, »avser tämligen vittgående ändringar i 1910 års lagstiftning. Härtill kommer, att det reviderade systemet enligt nämnda förslag ur förvaltningssynpunkt icke synes bliva vare sig enklare eller billigare än det nuvarande. Fastmer säkerligen tvärtom, särskilt med avseende på de föreslagna boställsnämnderna. Slutligen är att märka, att den därav påräknade större effektiviteten måste bliva betydligt begränsad genom det sakförhållandet, att en väsentlig del av boställsbeståndet redan är utarrenderad för tiden ända till slutet av respektive löneregleringsperioder och jämväl fullbyggd».

Det synes oss under dessa förhållanden vara lämpligast att icke nu inrätta någon »boställsnämnd» i den omfattning, den nu föreslås, med en ny klass tjänstemän med därav förorsakade kostnader utan att i stället endast vidtaga de förändringar i den nuvarande uppskattningsnämnden, att den utan nämnvärd merkostnad kunde göras mer kvalificerad för uppgiften

Att berörda nämnds arbetsområde skulle för ordföranden omfatta länet och för bisittarna distrikt i regel motsvarande härad komme att medföra stora resekostnader och synes icke vara av behovet påkallat.

Arrendeuppskattningsnämnden synes oss böra bestå av tre i lantbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden kunniga män, av vilka Konungens Befallningshavande äger att utse en ledamot, som tillika är ordförande, domkapitlet en och pastoratet en. Ingen skulle sålunda vara självskriven på grund av ämbetsställning och alla tre vara ansvariga ledamöter i nämnden i motsats till nuvarande förhållanden, då landsfiskalen i samband med kontraktsprost och pastoratsombud verkställer arrendeuppskattningen. Skulle det anses nödigt att tillföra denna nämnd ytterligare sakkunskap, kunde en fjärde ledamot med samma kvalifikationer utses från församling i närheten utav domaren i orten, som måste förutsättas äga tillförlitlig personkänedom i domsagan. Den avsevärda tid, som förflyter mellan häradsrätts sammanträden, gör det icke lämpligt att rätten utser en ledamot.

Den tredje ledamoten bör såsom nu vara en av pastoratet utsedd, i lantbruks- och affärsförhållanden kunnig person. Kungl. kammarkollegium anser en dylik anordning lämplig även i den föreslagna boställsnämnden »icke blott ur kostnadssynpunkt utan även med hänsyn till önskvärdheten att inom nämnden erhålla en representant för den speciella lokalkänedom». Denne föreslås då skola utses av länsstyrelsen. Kungl. Maj:t åter anser det »allt för mycket strida mot den föreslagna förändringen att i nämnden införa en direkt representant för pastoratsintresset». Att på detta sätt fastslå, att vederbörande pastorat skall ställas utanför varje andel i bestämmandet, kan icke anses tillrädligt.

Det kan ej undvikas, att en sådan »boställsnämnd», där de lokala intressena principiellt skjutas undan, komme att verka schablonmässigt och byråkratiskt. Uniformiteten bleve huvudsak, under det att de mångskiftande olikheter, som förefinnas på grund av jordmån och byggnadssätt, arbetspris och förnödenheter o. s. v., icke bleve tillräckligt beaktade. Man måste dock ställa sig med en viss betänksamhet mot att uppskattningsnämnden, även om den i den sammansättning vi föreslagit måste finnas fullt kompetent, tillika skulle fungera såsom synenämnd och sålunda ensam judiciellt avgöra mycket viktiga frågor av vittgående ekonomiska konsekvenser och som öva inflytande på boställets arrende och skötsel under en lång följd av år. Otvivelsaktigt äger den nuvarande synenämnden, som består av domare och nämndemän, en avgjord kompetens och stor erfarenhet och skänker större trygghet. Man kan ej heller förbise förmånen av att två myndigheter efter varandra handhava dessa ärenden, som uppenbart medför en allsidigare syn på ärendena. Bestämmelsen i § 20 angående bebyggandet synes förebygga den bristande överensstämmelse, som nu försports mellan föreskriven nybyggnad och boställets ekonomiska bärkraft, utan att någon sammanslag-

ning av berörda nämnder behöver ske för detta syfte. Då vid syn fråga är om nybyggnader, torde emellertid, vilken nämnd som än erhåller detta uppdrag, förslag därå med ritningar och kostnadsförslag genom kyrkorådets försorg böra föreläggas nämnden.

Härtill kommer, såsom redan är nämnt, kostnadssynpunkten. De nuvarande kostnaderna kunna sägas vara obetydliga både för uppskattnings- och synenämnd och skulle icke nämnvärt ökas genom den av oss föreslagna förändringen.

De med »boställsnämnden» förbundna kostnaderna betonas också av de flesta myndigheter. Kungl. kammarkollegiets yttrande är redan anfört och även departementschefen medgiver, att denna anmärkning »förtjänar det största avseende». Han beräknar nu en summa av 65,500 kronor förutom rese- och traktamentsersättningar, som torde bliva högst avsevärda, och de komma att betunga vederbörande pastorat, arrendatorer och av- och tillträdare.

Det synes oss icke nödigt eller lämpligt att nu, om också som ett slags provisorium, skapa en ny kår av tjänstemän, för vilken utgifterna skulle tagas ur kyrkofonden. Departementschefen anser, att de därigenom ökade arrendeinkomsterna skulle betäcka dessa utgifter. Någon säkerhet därför finnes ej, knappast någon grundad förmodan. Och med den benägenhet, som förefinnes för varje nyinrättad institution att utvidga sig både till utgifter och kostnader, torde den föreslagna utgiftsposten snart växa.

Då dessutom hela denna apparat, som föregriper boställsfrågans lösning i sin helhet, icke torde bliva behövlig, om de av oss föreslagna förändringarna vidtagas, yrka vi, att bestämmelserna angående boställsnämnd och vad därmed äger sammanhang måtte utgå ur lagförslaget och i stället där införas av oss föreslagna ändringar i lagen.

Synnerligt stort inflytande på utarrenderingens mindre goda resultat har enligt rätt samstämmiga vittnesbörd vållats av den inskränkning av arrendetiden till 7—2 år, som påbjöds genom upprepade kungl. cirkulär, det första av 17 januari 1919. Detta medförde, att vissa löneboställen alls icke kunnat utarrenderas, att andra utarrenderats utan någon nybyggnadsskyldighet, någon gång utan ens underhållningsskyldighet av husen eller i regel mot minsta möjliga arrende, som måste godkännas för att jorden icke skulle alldeles sakna brukare. Detta har, jämte bristen på möjlighet att få nybyggnadsförskott, vilken nu välbetänkt föreslås skola avhjälpas, medfört, att dessa boställen utsatts för faran av att råka i vanhävd, om detta läge längre skulle fortvara. Detta missförhållande har varit av mycket större betydelse än minskade arrendeinkomster. Ett nödvändigt villkor för nående av bättre förhållanden är, att detta provisorium snarast upphäves och att arrendelagens bestämmelse om 20-års-arrenden med det allra snaraste träder i full effektivitet.

Departementschefen har jämväl anslutit sig till de sakkunnigas förslag

angående ändrad lydelse av § 13 i arrendeförordningen om tjänsteinnehavares rätt till förmånen av sina tjänstbarheter från lönebostället.

Genom den föreslagna inskränkningen av denna rätt till tjänstbarheter till det, som vid arrendeuppskattningen kunde befinnas »strängt nödvändigt», och ersättandet av orden »till måttligt pris» med »mot ersättning, motsvarande i orten vid varje särskild tid gängse pris» skulle en högst avsevärd förändring göras i den nu gällande arrendeförordningen.

De sakkunnigas och departementschefens uppfattning om innebörden av 1910 års lagstiftning i detta hänseende, som ligger till grund för detta förslag, är dock synnerligen omstridd. Den föreslagna ändringen tillstyrkes endast av ett av rikets domkapitel och avstyrkes av tio domkapitel.

Lagen om ecklesiastik boställsordning erfordrar kyrkomötets bifall och var på sin tid förelagd kyrkomötet.

Detta yttrade år 1910 därom:

»Särskilt finner Kyrkomötet bestämmelsen om lönebostälernas obligatoriska utarrendering vara av den art, att den synes kunna medföra icke blott mycket stora olägenheter för tjänsteinnehavaren personligen utan även synnerligen avsevärda för att ej säga oöverbinnerliga svårigheter för honom att på ett tillfredsställande sätt utöva sin ämbetsgärning. Kyrkomötet förutsätter dock att — i enlighet med vad ej mindre föredragande departementschefen vid föredragning av den 4 april 1910 inför Eders Kungl. Maj:t av ifrågasvarande förslag än även det särskilda utskott vid 1910 års riksdag, vilket förehade förslaget till förberedande behandling, sammanstående uttalat — i de särskilda föreskrifter, Eders Kungl. Maj:t kommer att utfärda rörande lönebostälernas utarrenderande, varda intagna bestämmelser, som, utan att på något sätt strida mot boställsordningen, åtminstone i väsentlig mån kunna förebygga de antydda svårigheterna.»

När förslaget till särskilda föreskrifter eller arrendeförordning, varom kyrkomötet talat, förelåg utarbetat, inhämtades år 1911 yttranden från vederbörande myndigheter. Ett flertal domkapitel yttrade sig då för en mera utsträckt prestationsskyldighet av arrendatorerna. Skara domkapitel yrkar, att priserna för naturaprestationerna måtte bestämmas efter »billig taxa». Domkapitlet i Strängnäs använder orden »måttlig taxa».

Kungl. Maj:t använde jämväl sedan i § 13 uttrycket »*mot måttlig ersättning*», en ändring, som bör uppfattas i förhållande till gjorda yrkanden.

Advokatfiskalsämbetet i kungl. kammarkollegium har 21 nov. år 1919 i en cirkulärskrivelse till länsstyrelser och domkapitel lämnat föreskrift om tillämpningen om orden »måttlig ersättning» i enlighet med den nu av departementschefen biträdda.

Däremot restes från domkapitlen bestämd gensaga. Biskopsmötet offentliggjorde likaså en motsatt tolkning av nämnda bestämmelser och yttrade: »Med tanke på de svårigheter och förluster, som skulle uppstå för prästerna, när de berövades sina boställen, har man med hänsyn till prästbostälernas uppgift att i främsta rummet tjäna till att möjliggöra prästernas boende på landet och till fullgörande av tjänsteåligganden velat bereda dem såväl garanti för att de väsentligaste naturaförmånerna skulle tillhandahållas dem

som ock någon lindring i deras anskaffande. Därför har i författningen införts orden måttlig ersättning, som äro liktydiga med billig ersättning.»

Domkapitlens och biskoparnas uppfattning av innebörden av kyrkomötets uttalande år 1910 angiver de villkor, som enligt deras mening kyrkomötet satte för sitt bifall till 1910 års ecklesiastika lagar, framför allt den ecklesiastika boställsordningen.

De svårigheter, som genom bostälLENAS borttagande uppstått för tjänsteinnehavarna, ansågos sålunda skola i viss mån komma att kompenseras genom tjänstbarheternas utgörande enligt arrendeförordningens föreskrift.

Så har också bestämmelserna hittills tolkats i ett stort flertal arrendekontrakt över hela riket, som av respektive Konungens Befallningshavande blivit stadfästade.

Samma uppfattning har också kommit till synes i yttranden från åtskilliga länsstyrelser.

Med anledning av förutnämnda advokatfiskalsämbetets skrivelse avgav sålunda Konungens Befallningshavande i Västmanlands län den 31 jan. 1920 till ämbetet ett synnerligen beaktansvärt svar, vari återfinnas följande ord: »Däremot håller Befallningshavande i olikhet med eder före, att ersättningsbeloppen åtminstone i allmänhet icke böra sättas till fulla beloppet av rådande pris. Särskilt i fråga om sådana prestationer, som icke förorsaka arrendatorn direkta utgifter eller direkt minskning i inkomster i förhållande till vad han på annat sätt kunnat ernå, såsom utförande av arbeten med framförande och beredning av ved, verkställande av skjuts, torde ersättning kunna och böra sättas betydligt under rådande pris, något som även praktiserats i här uppgjorda kontrakt. *Men även i andra fall såsom beträffande levererande av mjölk och smör synes det stå i god överensstämmelse med författningens anda och mening att stipulera något lägre ersättning än gällande pris. Undertecknad, landshövding, som på sin tid deltagit i utarbetandet av arrendeförordningen, är ock i tillfälle att vitsorda, att ett sådant förhållande vid författningens stilisering avsetts.*» (Kurs. av motionärerna.)

Det torde i detta sammanhang jämväl böra erinras om att departementschefen anser icke kunna ifrågakomma, att han skulle göra något direkt uttalande, huru 13 § arrendeförordningen och särskilt huru det där förekommande uttrycket »måttlig ersättning» är att tolka, utan att denna tolkning bör äga rum i judiciell ordning. Han hänvisar därvid till tvenne av regeringsrätten handlagda ärenden. Dessa synas båda giva stöd åt domkapitlens uppfattning. Kungl. Maj:t har nämligen i båda fallen medgivit, att såsom ersättning för mistade eller fördyrade tjänstbarheter, som varit med hänsyn till tjänsteinnehavares behov erforderliga och vilkas utgörande boställets avkastningsförmåga medgäve, vederbörande tjänsteinnehavare finge uppbära ersättning med respektive 600 och 700 kronor.

Det synes oss med hänvisning till ovan anförda icke utan kränkning av den rätt till tjänstbarheter, som förbundits med löneregleringslagarna av 1910, kunna under löpande regleringsperiod genomföras en omläggning av utgåendet av dessa tjänstbarheter eller av beräkningen av desamma.

En förändring därav synes oss icke rättvisligen kunna eller böra ske annat än i sammanhang med ny löneroglering.

Där komensation åter lämnas för mistade eller fördyrade tjänstbarheter, såsom fallet skulle bliva vid det föreslagna höjda reseanslaget, ställer sig saken väsentligen annorlunda, och torde därvid vid varje särskilt fall rättvisa och billiga bestämmelser böra träffas, *utan att detta ställes i något samband med utgörandet av övriga tjänstbarheter, som därav icke beröras*. Detta torde också vara innebörden av det framlagda förslaget i vad det gäller pastorat, där arrendekontrakt med föreskrift om tjänstbarheter redan finnas, en princip, som väl självfallet kommer att följas vid upprättandet av nya arrendekontrakt.

I samband härmed tillåta vi oss jämväl påpeka följande.

Med frågan om tjänstbarheterna sammanhänger nära frågan om upplåtelse av jordområde åt tjänsteinnehavaren, i det att behovet av tjänstbarheter genom sådan upplåtelse kan reduceras. Den bestämmelse härom, vartill de sakkunniga hänvisat, innefattas i nuvarande § 2 i arrendeförordningen, som (med ändring i de kursiverade orden) av sakkunniga föreslås såsom § 2, mom. 6, lyder så: »Förekomma synnerliga skäl därtill, att prästerlig tjänsteinnehavare har nyttjanderätt till visst *i prästgårdens närhet beläget* område av löneboställe, vill Kungl. Maj:t i varje särskilt fall förordna, huruvida och på vilka villkor dylikt område må åt tjänsteinnehavare för hans tjänstetid eller för viss tid särskilt utarrenderas.» I denna formulering torde ändring vara önskvärd, så att icke berörda upplåtelse försvåras genom uttrycket: »Förekomma synnerliga skäl därtill», vilket uttryck icke torde anses behöfligt, då sådant ärende komme att från fall till fall prövas. Erfarenheten har nämligen visat, att därigenom sådan upplåtelse, som i många fall skulle på lämpligt sätt lösa vissa svårigheter i fråga om erforderliga tjänstbarheter, i mycket hög grad försvårats.

Den föreslagna ändringen av § 20 i boställsordningen erbjuder också större möjligheter att särskilt vid första utarrenderingen ordna hithörande förhållanden.

Vi tillåta oss vördsamt hemställa, att utskottet i anslutning till de yrkanden, vi här ovan framställt, ville formulera de ändringar i lagtexten, som därav föranledas.

På grund av vad vi här ovan anfört tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen, med avslag å bestämmelserna i § 32 i förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 angående »boställsnämnd» och därmed i sammanhang stående bestämmelser i lagen, måtte bifalla av oss framställda ändringsförslag, samt

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid utfärdande av ändringar i kungl. förordningen an-

gående utarrendering av prästerskapets löneboställen § 2, 5 stycket måtte så omformuleras, att ordalagen icke måtte lägga hinder i vägen för ett allmännare utnyttjande av där gjorda medgivande och

att § 13 måtte bibehållas vid sin nuvarande lydelse med endast den jämkning, som bestämmelserna om höjning av reseanslaget kunna föranleda.

Stockholm den 29 april 1925.

Per Pehrsson.

I motionens syfte instämma:

Cornelius Olsson.

E. O. Magnusson.

P. Valerius Olsson.

P. M. Olsson.

Joh. G. Svensson.

Oscar N. Olsson.

Ad. Wallerius.

Jöran Grapenson.

Carl Arv. Anderson.

Emil Bengtsson.

Birger Petersson.

Otto Johansson.

Gust. A. Gustafsson.

Albert Johansson.
